

KRANJČEVIĆEVA I MATOŠEVA PISMA BISKUPU STROSSMAYERU

U Arhivu đakovačke i srijemske biskupije u Đakovu čuva se nekoliko tisuća dopisa, većinom molbi pojedinaca i ustanova što su ih oni poslali biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, velikom meceni. Iz tog mnoštva za ovaj broj Zbornika izabrali smo tri lista, dva Silvija Strahimira Kranjčevića i jedno Antuna Gustava Matoša, hrvatskih književnika.

SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ (1865-1908.), upoznao se s biskupom Strossmayerom u Rimu, 1884. g., kamo ga je na studij teologije zbog izvanredne nadarenosti, kao svog pitomca, poslala senjska biskupija. Kranjčević se tom zgodom požalio biskupu da je ovaj studij prihvatio zato što je to željela njegova obitelj a ne on. Strossmayer mu je pomogao da napusti bogosloviju i Rim i da u Zagrebu položi učiteljski ispit za građanske škole. U prvom listu Kranjčević ponovno zahvaljuje biskupu i obavještava ga da je prionuo uz knjigu. Drugi list je popratnica prvog pjesnikova dara Strossmayeru, njegovih tek objavljenih pjesama „Bugarkinje“ (1885.). Ovo pismo je po svom stilu i ljepoti jezika pravi biser! – Prema Kranjčeviću Strossmayer je bio darežljiv što svjedoči vlastoručna opaska na poledini lista: „Ovomu g. nek se zahvali a ono što sam mu ja obećao, mislim da sam stranom već učinio, a stranom ću učiniti. 27. 8b. 885. J. J. B.“.

ANTUN GUSTAV MATOŠ (1873.-1914.), pritešnjen neimaštinom koja ga je pratila kroz cijeli život piše velikom meceni. Pismo je napisano nekoliko mjeseci prije nego što je Matoš objavio svoju kritiku Veselinovićeve romana „Hajduk Stanko“ (1897. g.) zbog koje ga je ondašnja srpska vlast progalsila nepodobnim, austrijskim špijunom i protjerala iz Beograda. U pismu Matoš apelira ne samo na „mecenatsko“ srce nego i na činjenicu da je rođen na teritoriju biskupove pastve i na povezanost s nekim župnicima (Jaić u Tovarniku, a svog ujaka Pinterovića i ne spominje), konačno, podsjeća biskupa da su rođaci „po sličnim naklonostima duha svoga“, tj. po svijesti da će prosvjeta objediniti jugoslavenske narode.

Na poledini lista sam je Strossmayer svojom rukom napisao: „Nemože ništ biti. J. J. B.“ (Posljednjih godina svog biskupovanja Strossmayer

je rijetko pomagao pojedince, jer su i prihodi od Vlastelinstva bili manji, a pomagao je više poznate kulturne ustanove i društva.)

Preuzvišeni Gospodine!

Blagodarni dobrotvore moj!

Hvala Vam! to je jedina rieč, koju Vam iza svoje oskudice izreći mogu. Sada tek uviđam, kolika li je dobrota Vaša, moja bieda naučila me je poznavati Vas.

Ponovljenimi silami mogu sada prionuti uza knjigu, ne možda toliko radi želje budućnosti svoje, koliko da zavriedim onu ljubav, koja me želi vidjeti sretna.

Vaš otčinski savjet neka me u tom kriepi, a neka me i nadalje bodri i jači. Trnovit je put, kojim mi je koracat – al značaj vriedi nada sve i ako postradam neću biti sramota, biti ću – primjer.

Čista vjera, jaka volja, to su oni čudotvorni zapisi, koji nemoguće mogućim čine.

Ja sam sretan, te mogu poslušati Vaše mile rieči.

Moja je želja, da bude uvijek tako!

Uz sinovsko počitanje jesam

U Zagrebu 11/svibnja 1885.

Vaše Preuzvišenosti najpokorniji:

Silvije Strahimir Kranjčević kandidat građ. učiteljstva.

Preuzvišeni gospodine!

Sretan sam, veoma sretan, što me zapade čast, te Vam prvi svoj trud, kao svome dobrotvoru predati mogu.

Nije to knjiga, što vrvi bogatstvom novih ideja, što navještava preporod društva, što prši napried slutnje kasnije veličine, već je list koji je bura čuvstva otrgla sa cvieta.

Priznaše mi dar, a što da jošte traži početnik?!

Mirne duše mogu i opet primati pero u ruke, jer znam, da sam prošo strogu kritiku, koja je tuj i tamo oklaštrila po koju svrž, ali ne dirnula srca.

A ako je glavnom mojom pogreškom preveliki zanos, to se oholim na tu pogrešku, ona će minut, ne naškodiv nikomu, kad nastupi doba prosudbe.

I tako Vam, veliki moj dobrotvore, mogu bez straha predati prve vrline i prve pogreške svoje, koji je jedini znak, kojim Vam se za sada zahvaliti mogu.

Preuzvišeni gospodine!

Žalim, što ujedno ovom zgodom ne može pred Vas stupiti čovjek, odgojen Vašim darom i marom. Bilo je to u srpnju, baš mjesec dana pred izpite, kad sam dobio brzojav, da mi je otac na smrtnom krevetu. I onim istim Vašim milodarom, kojim sam mislio kući putovat ko proskrbljeni čovjek, putovao sam satrven, uništen. Nađoh mrtva otca i očutih, da ostadoh sam uz pomajku i dvoje malodobne braće.

Ipak ne zdvajam. U veljači ću – božjom pomoći – sigurno svršiti, a onda će se izpuniti živa moja želja, da vidite Vašom desnicom usrećena onoga, na koga ste se otčinski obazrieli.

U Senju dne 26./kolovoza 1885.

Silvij Strahimir Kranjčević kandidat građ. učiteljstva.

Na poledini lista Strossmayer je svojom rukom napisao:

Ovomu g. nek se zahvali a ono što sam mu ja obećao, mislim da sam stranom već učinio, a stranom ću učiniti. 27. 8b. 885. J. J. B.

Biograd, 20. septembra 1896.

Vaša Preuzvišenosti,

„Mecenas atavis edite regibus“ – taj mi poznati stih upravo zuji pod perom, dok Preuzvišenosti Vašoj pišem te riječi, na koje me usloboduje Vaše širom obrazovanog svijeta poznato veledušje i pomaganje svega, što nosi makar klicu idealnijeg poleta.

I u mojim početničkim stvarcima, rasturenim po „Viencu“, „Pobratimu“, „Delu“, „Brankovu kolu“, „Obzoru“ i „Nadi“, koje sam stvarao usred užasne borbe za opstanak, može Vaše bistro oko, kome jamačno nisu izbjegle, opaziti ako ništa drugo, a ono težnju za idealnim jedinstvom našeg jednog jezika i naše istovjetne literature.

Preuzvišenost Vaša pomaže sve, što se kod nas krstijaše umjetnikom ili književnikom ili gotovim ili budućim. S toga sam i ja u najgoroj i najočajnijoj nevolji odlučio da Vašoj Preuzvišenosti dosadim s molbom, da bi kakom potporom izvoljeli mojoj sirotinji, koja strepi pod dahom nenadane zime, oteti nekoliko čemernih dana. A briga za nasušnim hljbom i svakidašnjim potrebama jeste kao oštra kiselina, koja ostavlja svoj rastočljivi trag i na najsićušnijem i najoduševljenijem književnom djelu. A ovdašnji Srbijanci, u kojima na svoju veliku žalost nisam našao onih velikih darova slobode i one predusretljivosti, koju sam kao pionir željkovane sloge naše očekivao – navikli su, da ljudi rufetlije jednog Jakšića, Kačanskog, Ilijća, Veselinovića i.t.d. propadaju u blato dnevne proze... Neki mi vjeruje Preuzvišenost Vaša, da mi ne šapuće bjesnilo te riječi, jer dobro znamem, da ni jedan Strossmayer svih suza otrti ne može....

U ostalom, ja Preuzvišenosti Vašoj ne dosađujem samo kao književnik početnik. Kao rođen Tovarničanin i kumče župnika Jaića član sam Vaše vladučanske pastve, pokojni Šestak, moj tetak i moj otac (sad je učitelj) uživahu posredno i neposredno blagodeti Vaše ruke, čiji sam blagoslov obiteljskim tradicijama prije naučio osjećati, nego razumjevati „mecenatstvo“ jednog Strossmayera. – Ali nije samo to – bijeda i uspomene, što me je sklonulo da se Vašoj Preuzvišenosti javim. Ja sam, veliki Biskupe, Vaš rođak (si licet parva...), rođak po sličnim naklonostima duha svoga. I moje su oči prvi puta ugledale plemenitu i kao želja mlade duše prostranu ravnicu Reljkovićevu, stoga ni moj duh docnije ne mogaše podnijeti pomisli na kaku rascjepkanost. I ja, koga uljuljavaše u djetinji onaj san „Ave“ sa zvonika slavonske crkvice seoske i koji se kao dječak ponosio poznanstvom jednog Mažuranića i Markovića Franje, i ja s Vašom Preuzvišenošću držim, da jedino zadojena životnim sokom Vjere i obasjana duhom naroda – prosvjeta može da nas skupi, ojači i donese ono, što drugi složniji već imaju. A ja se ponosim tim ubjeđenjem, jer me diže u srodstvo duševnih, idealnih naših vođa i plemića, kojima je Vaša Preuzvišenost i srce i duša.

A ovo pismo, i ako neće možda imati od mene očekivanih posljedica, – imat će barem ovu, da se jedan „poletarac“ poklonio Josipu Jurju I., kralju naših svih ideala.

A ako bi mi Preuzvišenost Vaša izvoljela kao neki realistički „Ritterschlag“ poslati kaku pomoć, dajbudi, da Vam (kao oni mnogi drugi) postanem nezahvalan – poslije trideset godina!

Preporučujuć se molitvama Vašim za Hrvate i moleći za Vaš uspješni vladučanski blagoslov

ostajem Vaše Preuzvišenosti oduševljen poštovalac

Ante G. Matoš književnik
Biograd. Ulica „dva bela goluba“ 8.

Marin Srakić,

LETTERS BY KRANJČEVIĆ AND MATOŠ TO BISHOP STROSSMAYER

In the archives of Đakovo and Srijem bishop's diocese in Đakovo there are several thousands letters, mostly requests by individuals or organisations sent to bishop Josip Juraj Strossmayer, the great maecenas. In this issue we publish three letters by croat writers, two by Silvije Strahimir Kranjčević and one by Antun Gustav Matoš.